

Betesbloggen, augusti 2019

Nu finns det behov av att både summera läget så långt som vi har kommit på betessäsongen 2019 samt göra en plan för resterande del. Vi tar på oss "hatten" att göra en generell analys och lite tips för hur du kan tänka och agera framåt. Överlag så har beteslammarna vuxit sämre i år jämfört med ifjol. Vi på HKScan märker att många hör av sig och behöver senarelägga sin planerade slakt så att lammarna kommer upp i slaktmognad innan leverans. Det är bra att man ändrar sin anmälan och lämnar lammarna när de verkligen är klara, men det är synd att vi får färre sommarslaktade lamm och mer höstslaktade lamm - det blir förutom märkbart i industrin och hos slutkonsument en negativ effekt i lammproducenternas plånbok. Äldre lamm som slaktas senare på säsongen innebär en högre uppfödningkostnad och högre arbetsinsats till ett enligt säsongen lägre slaktpris.

OBS när du läser texten nedan, ha gärna i åtanke att vi vet att det finns lokala avvikelser i nederbörd och betestillgång – läs och ta till dig av det som kan passa och funka för just dig. Lycka till!

Summering av sommaren

Det blev tyvärr en rätt besvärlig betessommar för lammproducenterna. Under den torra och varma våren var betestillväxten väldigt svag fram till slutet av maj när regnen började falla, därefter skedde en tillväxtexplosion. Det kom rikligt med vatten i markytan så att växterna äntligen kunde ta upp den tillgängliga, ytliga näringen. När tillväxten kom igång kunde de nya skotten utnyttja den stora mängden växtnäring som fanns längre ner i markprofilen, som legat outnyttjad under hela våren pga torkan.

För slåttervallar blev det här jättebra, men för betesmarkerna blev det svårt med en tillväxtexplosion mitt i gräsens stråskjutningsfas. Det mesta av näringen och vattnet gick åt till produktion av strån och stjälkar vilket blev negativt för betesdjurens näringsintag och konsumtion.

Sambandet mellan mängd och kvalitet

Producerande tackor och växande lamm har en snäv marginal vad gäller betesmassans mängd och kvalitet. Fåren är unika i detta hänseende jämfört med andra djurslag.

-Om betesmängden blir lägre än 1 100 kg ts/ha är kvalitén kanonbra, men kvantiteten, dvs. det dagliga foderintaget, blir för lågt.

-Om betesmängden blir större än 1 800 kg ts/ha betyder det att mängden blir tillräcklig men kvalitén sjunker snabbt. Den sämre näringskvalitén på betet gör att det dagliga foderintaget minskar. Redan vid 2 000 kg ts/ha är foderintaget lika lågt som vid en betesmängd på 1 100 kg ts/ha.

Perioder med hög betestillväxt skapar därför gärna en ond cirkel som är svår att ta sig ur: Betesmängden blir för stor -> beteskvalité och foderintag per dag sjunker -> betet förväxer ännu mer.

På kort sikt är det svårt att snabbt komma ur den här onda cirkeln. Det handlar om att se problematiken och sedan helt byta system. Har du redan ett system med kort rotationstid, hårdare beläggning i fållan och lägger tid på betesmätning så kan du enklare komma ur situationen.

Låg förståelse

Det är också svårt kommunikationsmässigt för lammproducenterna att få utomstående att förstå att lammen faktiskt växer och producerar sämre ett år som i år – trots att hagarna är fulla med gräs. Lantbrukspressens artiklar om ett bra grovfoderår gör det inte heller lättare i dialogen för att förklara att betesmässigt har det varit ett utmanande år för fårägarna.

Vad kan jag göra nu?

Börja med att inventera och analysera din situation. Hur många lamm är kvar? Hur gamla är de? Vad väger de? Hur och när kan jag väga dem under resten av säsongen? Är de avvanda, eller när är lämpligt att avvänja dem? Hur är de grupperade? Hur ser min betestillgång ut och möjligheter framåt vad gäller fållor, tillskottsutfodring etc? Hur är min slaktplanering? Kommer den att hålla eller ska jag meddela mina ändringar redan idag? När du har gjort en listning över din status och produktionstillgångar och gör du en skiss över din plan framåt.

Betet – öka intensiteten och rotationen

I Sverige är ofta månaden augusti en övergångsperiod mellan sommar och tidig höst. Blir det en sval augusti med dagstemperaturer mellan 15-20 grader kan kvalitén på både klöver och gräs vara hög. Blir dagstemperaturerna över 20 grader är det klöver och örter som borgar för en god tillväxt hos lammen. Augusti är också ofta svår för att sommarens betestillväxt har tömt större delen av markens förråd av vatten. Betestillväxten från och med nu är avhängt den nederbörd som faller. I snitt cirka 20 kg/ts tillväxt per mm regn.

När det gäller eventuella förvuxna naturbetesmarker så kommer en ny tillväxt från botten när växterna får tillräcklig tillgång på nytt vatten och ny näring. Juli gav väldigt varierande regnmängder på olika håll i landet, men på många ställen har det här redan skett. Så fort de nya gröna bladen kommer upp till mellan 4-6 cm eller 1 100-1 500 kg ts /ha är det viktigt att börja beta. Helst 2-3 dagar per fälla med mellan 50-70 tackor med lamm/ha (för er som inte har avvanda lamm). Beta med 20-25 dagars mellanrum eller när beteshöjden nått 5-6 cm så länge på säsongen som det går. För varje avbetning trampas strån och förvuxen vegetation ner bättre. Man skall heller inte vara för pessimistisk för betet även om man känner att hösten kanske är någon månad borta. Visserligen minskar betets tillväxt men eftersom dagstemperaturen också sjunker ökar betets kvalitet, så den sammanvägda summan av kvalitet och mängd behöver nödvändigtvis inte minska.

Har du brist på baljväxtrika, någorlunda parasitfria beten är det ofta bättre att skilja lammen från tackorna, detta kan ske redan från en ålder av 90 dagar. Om tackorna inte har gett lammen mjölk under dessa 90 dagar kommer det inte ske senare heller. För hellre över lammen till det bästa och mest parasitfria alternativet som du kan erbjuda dem.

Kom ihåg att tillförsel av handelsgödsel på betet under augusti efter regn, kan också göra att man får både bättre kvalitet och mängd på höstbetet.

Bete på vallar

Grupper av avvanda lamm går som regel på vallåterväxt just nu. Avvanda lamm har ofta ett lägre foderintag i cirka 10-14 dagar efter avvänjning, sedan vänder det och de äter och växer mer än förut. Då är det extra viktigt att betesmängden och beteskvalitén är hög. Precis som för tackor gäller det att det är bättre med för spätt än för grovt bete. Är du osäker på kvalitet och mängden av bete? Ge då kraftfodertillskott och beta på lägre betesmassa med högre beteskvalitet.

Rotera gärna avvanda lamm i fållor med som mest 5 dagar i varje fålla och cirka 20-30 dagar mellan avbetningar. Om den dagliga tillväxten är god, ändra då så lite som möjligt i grupperna. Låt lammen gå ihop med syskon och bekanta lamm så långt som det är praktiskt möjligt. Tips! om det är möjligt, beta gräsrika skiften med kortare intervall än baljväxtrika skiften så länge dagstemperaturerna ligger över 20 grader.

Efter nederbördsrika somrar brukar oftast näringen bli den begränsande faktorn för betestillväxten från mitten/slutet av augusti, både i naturbetesmark och på åkermark. Var uppmärksam på om betet ser gulare och tråkigare ut för varje rotation. Lamm är känsliga för proteinsvaga beten. Håll lammen på välgödslade beten och bördiga jordar så långt det går. För de delar av Sverige som haft en torr juli och början av augusti är det en betydligt bättre chans att det finns tillräckligt med näring kvar i marken längre ut på säsongen.

Tillskottsutfodring

Efter en svagare betessommar som i år är det viktigaste att så snart som möjligt komma igång med vägning av lammen samt göra en plan för hur lammen skall växa fram till slakt utan för många foderbyten. Efter julimånad med en alltför stor negativ skillnad mellan planerad och verklig slakt är det helt centralt för alla parter att augusti och september inte blir likadana. Du måste klargöra vilka grupper som klarar slaktplaneringen utan tillskottsutfodring och vilka som kommer behöver tillskottsutfodring. Våmmen hos både lamm och tackor behöver 5-14 dagar för att anpassa sig till nya grödor och foder såsom lusern, raps, cikoria, kraftfoder etc. Den kortare tiden för snabbvuxna lamm i god kondition, den längre tiden för magra tackor och lamm som växer sämre än 250 gr/dag.

En giva av kraftfoder på ca 3 hg/dag och lamm skapar ofta en stabil tillväxt hos höstlammen på 250 gr/dag även om den dagliga betesmängden och beteskvalitén kommer att fortsätta variera en hel del. Har du fått upp tillskottsgivor på 3-5 hg/dag så ger det också en viss buffert vid foderövergångar.

Slutligen

Det ena året är inte det andra likt och det är en spännande utmaning att ta sig ann, särskilt för lammproducenter där allt ska presteras på så kort tid. Vi kan inte vänta och låta djuren ta igen det som de har tappat under betes-sommaren under det kommande halvåret eller året, viket man kan göra på nötsidan.

Den löpande rådgivningen kring bete behöver utvecklas i Sverige så att ni som lammproducenter får bra tips och råd hur ni ska agera. Vi måste få en högre förståelse inom beteslammsproduktionen och lära oss att använda och anpassa oss till de betessystem som faktiskt finns för att kunna hantera både betesbrist och betesöverskott och för att i slutänden ha en god produkt att leverera inom utlovat tidsfönster. Detta tjänar alla på i hela värdekedjan.

//Gunnar Danielsson och Elisabeth Svensson

